

Fruitteelt

Alternatieven zoeken voor gewasbescherming

Voor de fruitteelt had de studieclub een vliegende start. Er bestaat al twee jaar een studieclub die zich bezig houdt met de schurftbestrijding. Zestien van de 25 fruittelers uit de Bommelerwaard doen hier aan mee. In het schurftproject bekijken de fruittelers op wat voor manier zij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op een verantwoorde manier kunnen terugdringen. Het Zuiver Water-project sluit daar naadloos op aan, maar is uitgebreider omdat niet alleen de schurftbestrijding aan de orde is maar ook de onkruidbestrijding.

Marcel Kers van DLV Adviesgroep begeleidt de studiegroep. Volgens Kers was er in eerste instantie bij de deelnemers van de studiegroep wel wat achterdocht. "De eerste reactie was: 'O jee, dat komt er allemaal nog eens bij'. Maar we hebben met z'n allen geconstateerd dat het project anders lag. Dit project betekent dat we alternatieven op een rij moeten zetten en de kosten daarvan berekenen. En dan afspraken zien te maken. Voor de deelnemers is dit een heel nieuwe benadering maar ze vinden het een heel interessante uitdaging: geen overheid die weer eens beperkingen oplegt maar een zakelijke partner die een zakelijke afspraak wil maken."

"Geen overheid die weer eens beperkingen oplegt maar een zakelijke partner die een zakelijke afspraak wil maken."

In de studiegroep is er overigens wel een regelmatig terugkerend pijnpunt. Aan de ene kant willen de waterpartijen Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (DZH), Zuiveringsschap Rivierenland en Rijkswaterstaat een zakelijke afspraak

met fruittelers maken, maar aan de andere kant is de Vewin, waar DZH lid van is, een belangrijke speler in de zaak over de zogenaamde landbouwkundig onmisbare middelen. Het verbod op deze middelen stelt met name de perentelers voor problemen. "De telers blijven moeite houden met deze schijnbare dubbelrol van de waterbedrijven. Toch proberen we het Zuiver Water-project in de studiegroep op een zakelijke manier te benaderen."

Tot nu toe is de studiegroep vooral bezig geweest met het onderzoeken van alternatieven. Technisch zijn er wel een aantal mogelijkheden maar het is de vraag of deze ook financieel en praktisch haalbaar zijn. Zo is een demonstratieproject van een bodem-

bedekking met Asoflil bezocht. Dit middel zorgt in feite voor een soort verteerbaar laagje op de bodem zodat er geen onkruid kan groeien. Momenteel is dit volgens Kers nog geen echte optie omdat de kleigrond scheurt en daarmee ook de bodembedekking kapot trekt.

Voor de perentelers leek het inzetten van roofwantsen een perspectief te bieden in de strijd tegen de peregbladvlo. Op zich werkt deze biologische methode wel, maar de kosten zijn vooralsnog erg hoog en de meerwaarde van uitzetten is in deze demonstratie niet tot uiting gekomen. Dit najaar worden ook andere ervaringen meegenomen voor een juiste beoordeling. Daarnaast zijn ook andere opties in

beeld, zoals het bevorderen van alternatieve planten waarop roofwantsen kunnen verblijven en zo - indien nodig - ook eerder aanwezig zijn bij eventuele aantasting met peregbladvlo.

De twee demonstratieprojecten hebben volgens Kers in ieder geval ook laten zien dat er veel enthousiasme is onder de fruittelers. "Het slaat aan, ook bij de telers die geen lid zijn van de studiegroep. Uiteindelijk moet het lukken om goede alternatieven uit te werken en te komen tot afspraken met DZH. Daar willen we de komende maanden voor gebruiken."

Studiegroep fruitteelt

Asoflil

Zuiver Water in de Bommelerwaard

Glastuinbouw

Zoeken naar oplossingen voor de wortelduizendpoot

De studiegroep chrysantenteelt is pas afgelopen oktober gestart. De dertien deelnemende telers proberen deze winter een aanzet te geven om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen.

De eerste stap is volgens deelnemer van de studieclub Henk Kolbach het inventariseren van de problemen en mogelijke oplossingen. "In deze sector is het grootste probleem de wortelduizendpoot. Momenteel is daar nog maar één middel tegen toegestaan, Parathion. De afgelopen jaren zijn de meeste andere middelen verboden en dus zijn we nu helemaal afhankelijk van parathion. We gaan de komende maanden met de deelnemers bekijken wat iedereen voor preventieve maat-

regelen weet tegen de wortelduizendpoot, wat de ervaringen met die maatregelen zijn en wat we dus van

Experimenten

Uiteraard zijn er volgens Kolbach al wel de nodige experimenten en onderzoeken geweest en maatregelen uitgevoerd om het gebruik van de gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. "Er wordt wel eens gezegd dat de chrysantenteelt de meest giftige, meest vervuulende teelt is die er bestaat. Deze constatering leverde de teelt een slecht imago op. Wij hebben toen een grote slag gemaakt in de aanpassing van de bedrijfsvoering. Nu moeten we nog een stap schoner gaan, zelfs verder dan de wet voorschrijft, en dat betekent dat de oplossingen niet zomaar voor de hand liggen. Het is nu zoeken in de marge."

elkaar kunnen leren." Momenteel zijn er twee methoden die mogelijk een oplossing kunnen bieden. Binnen het GLTO-project 'Schoon water' wordt gekeken naar het fertigatiemodel. Dit is een techniek die het verticaal transport van water en stoffen minimaliseert. Er wordt bekeken in hoeverre dat de emissie inderdaad vermindert. Een aantal bedrijven in de Bommelerwaard doet mee met het project en de studieclub wil de resultaten in ieder geval bekijken en meenemen. Daarnaast is er een project, ook in het kader van 'Schoon water', dat de geïntegreerde bestrijding van de trips, mineervlieg en spint bestudeert. Een van de telers in de Bommelerwaard gaat daarmee aan de slag.

"In deze sector is het grootste probleem de wortelduizendpoot. Daar is nog maar één middel tegen toegestaan: Parathion."

Kolbach twijfelt of geïntegreerde bestrijding nu echt de oplossing zal blijken. "Het idee wordt telkens opgepakt, maar tot nu toe ook telkens weer gestopt. Maar goed, er gaat nu weer iemand mee aan de slag en als dat goede resultaten heeft, dan biedt het natuurlijk kansen voor onze sector. En wij zien natuurlijk als studieclub en eigenlijk de hele sector dat er in dit project kansen liggen voor een win-win-situatie. Duinwaterbedrijf Zuid-Holland wil verder gaan dan de huidige wettelijke normen. Als daar iets tegenover staat, dan zien wij wel wat in deze manier van werken met zakelijke afspraken. Maar dat het lang gaat duren, dat staat voor mij wel vast. Stoppen met parathion zonder dat we last krijgen van de wortelduizendpoot kan nu eenmaal niet van vandaag op

morgen. We moeten voldoende zekerheid hebben dat een alternatieve methode goed werkt."

Schoon Water

Gelijktijdig met het project Zuiver Water in de Bommelerwaard loopt het project 'Boeren en tuinders gaan voor schoon water' van de GLTO. Dit is in 1999 gestart voor alle boeren en tuinders in het Gelders Rivierengebied. Beide projecten hebben tot doel de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren. Het Zuiver Water-project beperkt zich hierbij tot de Bommelerwaard, maar gaat wat verder dan het Schoon Water-project door ook naar gemeenten te kijken en door het streven naar zakelijke afspraken met boeren en tuinders.

Rundveehouderij

Geïntegreerde teelt heeft de toekomst

De rundveehouderij is een sector die voor de waterpartijen Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, Zuiveringsschap Rivierenland en Rijkswaterstaat van belang is vanwege het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het grasland en de maisteelt. Deze sector wordt vooral benaderd omdat het hier over grote oppervlakten gaat. In de Bommelerwaard loopt ook gelijktijdig het project 'Zicht op gezonde teelt'. De studiegroep rundveehouderij is betrokken bij beide projecten.

Volgens Piet de Beer, die vanuit DLV de groep begeleidt, hebben de activiteiten

tot nu toe voornamelijk betrekking gehad op 'Zicht op gezonde teelt'. "Dit project heeft de rundveehouders inzicht gegeven dat het ook anders kan. Willen de rundveehouders straks gecertificeerd worden, dan moeten ze geïntegreerd gaan werken. Dat wil zeggen dat we in de studiegroep meer aandacht moeten besteden aan preventie, vervolgens kijken of mechanische bestrijding kan en dat zonodig aanvullen met chemische middelen."

„Vervolgens zijn we in de studiegroep nagegaan hoe het anders kan.“

Zicht op gezonde teelt

Op een aantal punten overlappen de projecten Zicht Op Gezonde Teelt en Zuiver Water in de Bommelerwaard elkaar. Het verschil is dat 'ZOGT' op sommige onderdelen verder gaat dan het Zuiver Water-project. In het eerste project is namelijk ook aandacht voor de integrale benadering van gewasbescherming, milieukwaliteit en voedsel- en arbeidsveiligheid. Het Zuiver Water-project is in die zin wat beperkter omdat het meest voorname doel is om schoner Water in de Bommelerwaard en de Afgedamde Maas te krijgen.

Als eerste stap hebben de deelnemers van de studiegroep bijgehouden wat ze gebruiken aan gewasbeschermingsmiddelen, hoeveel, wanneer en waarom. Per bedrijf is hiervan een overzicht gemaakt van de afgelopen twee jaar. Tevens is aan de hand van de milieumeetlat de milieubelasting berekend per bedrijf. "Vervolgens zijn we in de studiegroep nagegaan hoe het anders kan: meer preventie, mechanische methoden of misschien wel andere middelen. Binnenkort worden de individuele gegevens van de deelnemers, waaronder ook twee loonwerkers, besproken. Zo leren de deelnemers van elkaars ervaringen en inventariseren we de alternatieven. Ook

komen we er zo achter wat de milieuwinst is en wat de eventuele meerkosten zijn. Dat laatste is natuurlijk uiteindelijk belangrijk voor de afspraken in de convenanten," aldus De Beer.

De vraag is nu of de beschikbare alternatieven ook daadwerkelijk toepasbaar zijn in de praktijk. Zo is er in juni een zeer goed bezochte demonstratiebijeenkomst geweest waar de deelnemers konden zien welke methoden en mogelijkheden er zijn voor het schoffelen in mais. De Beer: "Schoffelen in mais biedt absoluut perspectief, zeker in combinatie met rijenbespuiting. De deelnemers waren

zo enthousiast dat ze ook allemaal van plan zijn om moderne schoffelapparatuur in te zetten. Bij voldoende belangstelling zijn de loonwerkers bereid om hoogwaardige apparatuur aan te schaffen. De komende maanden willen we bekijken wat voor mogelijkheden er zijn om het gebruik van glyfosaat (Roundup) in grasland terug te dringen. Met een goed graslandbeheer komen we al een heel eind."

Zuiver Water in de Bommelerwaard

de heer K. Rop

probleem en het grondwater in het westen van Nederland is zout. Bovendien is het pompstation en de transportleidingen eraartoe nog relatief nieuw.*

De optie die overblijft is zorgen dat er minder schadelijke stoffen in het water terechtkomen en dat is waar DZH voor kiest. Het is veel effectiever om het probleem bij de bron aan te pakken. * Dat is niet alleen de agrarische sector in de Bommelerwaard, maar ook de gemeenten Maasdriel en Zaltbommel. Zij gebruiken middelen tegen onkruid in hun groen- en wegenbeheer die DZH, Zuiveringsschap Rivierenland en Rijkswaterstaat liever niet terugzien in het Afgedamde Maaswater. Daarom willen deze waterbeheerders, samen met de mensen uit de streek, kijken of er afspraken zijn te maken om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen.

Zakelijke afspraken

Het project Zuiver Water in de Bommelerwaard moet uitmonden in het sluiten van convenanten, met daarin de afspraken met de boeren en tuinders over hun inzet en de tegenprestaties van DZH. Die zouden bijvoorbeeld kunnen bestaan uit een financiële vergoeding met een bepaalde looptijd, of een incidentele vergoeding als bijdrage aan een investering. Maar misschien hebben de boeren juist wel meer behoefte aan ondersteuning in de vorm van advies of onderzoek. Dit is een kwestie van onderhandelen tussen de zakelijke partners. Rop: "Voor ons is deze werkwijze nieuw, maar andere drinkwaterbedrijven hebben al ervaringen opgedaan met soortgelijke convenanten of sets van afspraken. Dus daar kijken we hoe één en ander is te regelen."

De vraag voor de boeren en tuinders blijft natuurlijk: wat schiet ik ermee op?

Rop: "Geld is wat ons betreft niet de enige tegenprestatie die wij kunnen bieden. Wij willen met de streek - en dat zijn agrariërs maar ook gemeenten - kijken hoe we tot een reductie van de emissie kunnen komen. Wij willen dus heel nadrukkelijk meedenken over alternatieven. Niet elke oplossing hoeft namelijk per definitie duurder voor de ondernemer te zijn. Soms geeft het anders omgaan met gewasbeschermingsmiddelen ook al een positief bedrijfseconomisch resultaat. Zo zien wij dat bijvoorbeeld een project als 'Zicht op gezonde teelt' al in een aantal gevallen een zeker concurrentievoordeel kan opleveren voor de agrarisch ondernemer."

In de convenanten staan de afspraken met de boeren en tuinders over hun inzet en de tegenprestaties van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland.

Drie sectoren en de gemeenten

Voorlopig richt het project zich op de rundveehouderij, de chrysantenteelt en de fruitteelt omdat in deze sectoren de grootste milieuwinst is te behalen. Voor elke sector is inmiddels een studieclub van agrarisch ondernemers gestart. Uiteindelijk zullen deze studieclubs met DZH de gebiedsconvenanten opstellen. Daarin zullen ook afspraken moeten staan over de controle en de openheid over het gebruik van middelen. Rop: "Als DZH moeten wij natuurlijk zeker weten dat de maatregelen ook daadwerkelijk uitgevoerd worden en of ze het gewenste resultaat opleveren. Daarom zullen onderzoekers van het instituut Alterra nagaan in hoeverre de maatregelen het gewenste effect hebben en hoe de emissie eventueel nog kan worden teruggebracht."

Per studieclub is als coördinator een landbouvoorlichter van DLV betrokken. Daarnaast zijn de drie dragende organisaties in overleg met de gemeenten over een aanpassing van hun groen- en wegenbeheer en dus over een vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Het project 'Zuiver Water in de Bommelerwaard' wordt georganiseerd door:

Duinwaterbedrijf Zuid-Holland

• Duinwaterbedrijf Zuid-Holland gebruikt water uit de Afgedamde Maas voor de bereiding van drinkwater voor een groot deel van Zuid-Holland;

Zuiveringsschap Rivierenland

• Zuiveringsschap Rivierenland is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het polderwater;

Rijkswaterstaat

• Rijkswaterstaat Directie Zuid-Holland is verantwoordelijk voor het Water in de Afgedamde Maas.

In de uitvoering werken meerdere organisaties aan het project:

- Centrum voor Landbouw en Milieu zorgt voor de inhoudelijke begeleiding;
- DLV begeleidt de studieclubs;
- Alterra bepaalt de effecten in het oppervlaktewater om te zien of de afspraken effect hebben;
- Communicatiebureau de Lynx verzorgt de communicatie;
- GLTO neemt deel aan de uitvoerende projectgroep.

Gemeenten

Voorbeeldfunctie voor de Bommelerwaard

de heer J. Penninx

de heer N. Hooijmans

Niet alleen de agrarische sector gebruikt bestrijdingsmiddelen. Ook de gemeenten Maasdriel en Zaltbommel gebruiken in hun groen- en wegenbeheer middelen die Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, Zuiveringsschap Rivierenland en Rijkswaterstaat liever niet in de Afgedamde Maas terugzien. Daarom proberen de gemeenten om de onkruidbestrijding in het openbaar groen en op verhardingen zoals wegen en trottoirs voortaan op een andere manier aan te pakken.

Volgens wethouder Hooijmans van Maasdriel sloot de vraag van de drie waterpartijen naadloos aan op de weg die de gemeente al was ingeslagen. "Wij deden, net als de gemeente Zaltbommel, al mee met een voorbeeldproject van drie provincies en tien gemeenten om te kijken welke alternatieven er mogelijk zijn en wat de kosten daarvan zijn. Dit project moet uitmonden in een draaiboek voor gemeenten hoe op een goede en milieuvriendelijke manier om te gaan met bestrijdingsmiddelen. Het gaat daarbij om de effectiviteit, de kosten en de communicatie daar omheen."

In Maasdriel experimenteert de groendienst nu op kleinschalige wijze met mechanische verwijdering van het onkruid door branden en stomen. "Ook een selectieve manier van spuiten, dus heel precies alleen op de onkruidplantjes zelf, lijkt tot een daling van het gebruik met enkele tientallen procenten te leiden," weet Hooijmans inmiddels. Zaltbommel is volgens wethouder Penninx naast een aantal experimenten

nog vooral goed aan het inventariseren wat er allemaal voor groen is en welk beheer daar wordt gevoerd. In de kern Zaltbommel is in het verleden al bewust beleid ingezet voor het terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen. Na de gemeentelijke herindeling is er nog geen totaalbeeld voor dit beleid in de gehele gemeente.

"Door dit project zijn we ons bewuster van de problematiek en is alles in een stroomversnelling terechtgekomen."

"Op basis van die inventarisatie gaan we een onderhoudsplan maken voor de hele gemeente, met daarbij omschreven de geplande methoden van onkruidbestrijding. Begin volgend jaar zullen we met de gemeenteraad die keuzes moeten maken. Als experiment hebben we nu al een gedegen nulmeting gedaan van het huidige beheer en op basis daarvan gaan we het in een wijk en een deel van een dorp een ander beheer voeren. Het resultaat daarvan zullen we bij het opstellen van de onderhoudsplannen uiteraard gebruiken."

Het lijkt erop dat de twee gemeenten dus al een heel aardig eind op weg waren voor het Zuiver water-project. Penninx: "Er waren inderdaad aanzetten maar doordat deze drie waterpartijen naar ons toekwamen zijn we ons wel bewuster geworden van de problematiek en is alles in een stroomversnelling geraakt. Zo zien we nu ook een verantwoordelijkheid als gemeente om het proces in de agrarische sector

gaande te houden en hebben we regelmatig overleg met de GLTO. Ook willen we als gemeente gaan kijken hoe en hoeveel particulieren nog de milieuvriendelijke middelen gebruiken in hun tuin of volkstuin.

Hoe de afspraken tussen de drie waterpartijen en de twee gemeenten uiteindelijk vorm moeten krijgen, is nog niet helemaal duidelijk. Hier wordt in het komende jaar over gesproken.

Colofon

Deze nieuwsbrief verschijnt vier keer per jaar, volgende uitgave maart 2002

Contactpersonen project 'Zuiver Water in de Bommelerwaard'

- Ruud Steen, Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, tel. 071 - 4064648 of e-mail r.steen@dzh.nl
- Alex Mellema, Zuiveringsschap Rivierenland, tel. 0344 - 677777 of e-mail amellem@zsr.nl

Meer informatie (vanaf februari) www.zuiver-water.nl

Foto's

Flying Camera, Nicole van Veldhoven, Rob Hoekstra, Rob Janmaat, Gemeente Maasdriel, Gemeente Zaltbommel

Samenstelling en teksten

Communicatiebureau de Lynx

Vormgeving

Grafisch Atelier Wageningen

Druk

Modern, Bennekom

Indien u deze nieuwsbrief graag thuis wilt ontvangen, neem dan contact op met Communicatiebureau de Lynx, tel. 0317-422966 of e-mail info@delynx.nl.

Zuiver Water in de Bommelerwaard

Werken aan schoner water in de Afgedamde Maas

Het drinkwaterbedrijf Duinwaterbedrijf Zuid-Holland wint water uit de Afgedamde Maas. Dit is een slimme plek vanwege het halfoopen spaarbekken, waar het water kan bezinken voordat het eruit wordt gepompt. Het water wordt na voorzuivering met zandfilters naar de duinen tussen Monster en Katwijk gepompt waar het geschikt wordt gemaakt als drinkwater. Dit gaat goed zolang het water niet al te vervuild is. In het water van de Afgedamde Maas zitten echter te veel stoffen die er niet in horen. Een deel daarvan wordt aangevoerd door de Maas zelf, maar een groot deel is afkomstig uit de Bommelerwaard. Duinwaterbedrijf Zuid-Holland wil er, samen met Rijkswaterstaat en het Zuiveringsschap Rivierenland, ervoor zorgen dat het bedrijf voldoende schoon water uit de Afgedamde Maas kan halen.

Het probleem

Nu lijkt het misschien simpel om het water gewoon extra te zuiveren, maar zo eenvoudig ligt dat niet. Klaas Rop van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (DZH) legt uit: "Wij halen jaarlijks

tachtig miljoen kubieke meter water uit de Afgedamde Maas. Het kost ongeveer tweehonderd miljoen gulden om dat helemaal te zuiveren en er alle

Minder emissie van middelen

In mei van dit jaar is het project 'Zuiver Water in de Bommelerwaard' gestart. Het project heeft een heel duidelijk doel: samen met boeren en tuinders werken aan het terugdringen van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen en het gebruiken van milieuvriendelijker alternatieven in de agrarische bedrijfsvoering. Dit gaat verder dan de huidige wettelijke normen. De inzet van het project is dus niet om boeren en tuinders te dwingen hun bedrijfsvoering aan te passen. Nee, het gaat om een zakelijke overeenkomst tussen de waterpartijen DZH, Zuiveringsschap Rivierenland en Rijkswaterstaat enerzijds en de boeren en tuinders anderzijds, waarin de laatste zorgdragen voor minder emissie van gewasbeschermingsmiddelen. En daar staan dan weer tegenprestaties tegenover.

De doelen van het project gaan verder dan de wettelijke normen voor gewasbescherming.

stoffen uit te halen die er niet in mogen zitten. Voor iets minder geld zouden we ook selectief stoffen eruit kunnen halen, dus alleen de stoffen die momenteel een probleem zijn. Nadeel daarvan is dat volgend jaar waarschijnlijk weer andere stoffen worden gebruikt die een probleem vormen, zodat we voortdurend andere filtertechnieken zouden moeten gebruiken. Je bent dan als het ware aan het schieten op bewegende doelen. Zodra je een bepaald soort filter hebt gebouwd, kan het al weer achterhaald zijn. Zo loop je niet alleen achter de feiten aan, het is ook niet te betalen." De andere optie is een andere bron voor drinkwater zoeken. "Dat is ook makkelijker gezegd dan gedaan want de kwaliteit van het oppervlaktewater is eigenlijk overal in Nederland een